

حرم حضرت عباس(س)، از نخستین عمارتی که مختار ساخت تا امروز

آستان مقدس حضرت عباس(ع) تاریخ مشترکی با آستانه سیدالشهداء ابی‌عبدالله‌الحسین(ع) دارد و یکی از مهمترین زیارتگاههای شیعیان جهان است.

آستان مقدس حضرت عباس(ع) تاریخ مشترکی با آستانه سیدالشهداء ابی‌عبدالله‌الحسین(ع) دارد و یکی از مهمترین زیارتگاههای شیعیان جهان است. حضرت عباس(ع)، که به امر برادرش سیدالشهداء(ع) به منظور تهیه آب برای خیمه‌گاه خاندان نبوت به آبشخور فرات رفته بود، در یک جنگ دلیرانه در کنار نهر علقمی به شهادت رسید و به علت دوری محل شهادت وی از خیمه‌گاه سیدالشهداء(ع) و میدان نبرد و نیز شدت یافتن جنگ، پیکر مطهر او در همان محل باقی ماند و سپس همانجا نیز به خاک رفت.

بنی‌اسد، اولین کسانی بودند که قبر مطهر آن حضرت را به شکلی بارز و برجسته بنا کردند که آثار آن از بین نرود. اولین زائران این آستانه مطهر نیز نخست عبدالله فرزند حرّ جعفی، از برجستگان شیعه در کوفه و سپس در بیستم صفر سال 62 ق. صحابی مشهور جابر بن عبدالله انصاری بودند.

عمارت اول:

مختار ثقفی در سال 66 قمری، با کمک جمعی از اعراب و نیز ایرانیان که از شیعیان علی بن ابیطالب(ع) بودند به خونخواهی سیدالشهداء(ع) قیام کرد و در دوران قدرت و حکومت او (توسط خود وی یا دیگر شیعیان) اولین عمارت آستانه بنا گشت و این عمارت و به طور کلی تمام شهر کربلا کم کم رو به آبادانی نهاد، ولی هارون الرشید در سال 170 قمری دستور خراب کردن آن را داد.

عمارت دوم:

مأمون، که در سال 198 قمری قدرت را به دست گرفت، بر خلاف سیاست پدر خود و برای جلب رضایت و کمک شیعیان خراسان، برخورد دوستانه‌ای با شیعیان در پیش گرفت، لذا محبان خاندان عصمت و طهارت این فرصت تاریخی را مغتنم شمردند و بدینگونه، عمارت دوم آستانه در عصر مأمون انجام گرفت. در سال 232 قمری متوکل عباسی بر مسند خلافت نشست. وی که نسبت به شیعیان و آل ابی طالب عناد خاصی داشت، دستور داد آستانه حضرت سیدالشهداء(ع) و حضرت عباس(ع) بلکه تمامی شهر کربلا را خراب کردند و پس از تخریب، تمامی منطقه را شخم زدند و به آن آب بستند.

عمارت سوم:

المنتصر، خلیفه عباسی، بر خلاف سیاست پدر خود - متوکل - با شیعیان روش دوستانه و صمیمانه‌ای داشت. وی اموال زیادی بین علویین تقسیم کرد و حکم به تعمیر بنای شهر کربلا و آستانه حضرت عباس(ع) داد. در نتیجه، کربلا در عصر او رونق یافت و زائرین آن بقاع مطهر از اطراف و اکناف به سوی این شهر مقدس سرازیر گشتند.

عمارت چهارم:

در سال 367 ق. عضالدوله دیلمی وارد بغداد شد، سپس به زیارت کربلا و نجف شتافت و دستور داد مرقد عظیم و با شکوهی برای حضرت عباس(ع) بنا کنند. بنای مزبور در سال 367 قمری آغاز شد و در سال 372 پایان یافت و عمارت امروزه آستانه مطهر حضرت عباس(ع) از عضالدوله است که از شکوه و عظمت خاصی برخوردار است.

در عصر جلایریان:

پس از تأسیس دولت جلایریان در ایران و به قدرت رسیدن شیخ حسن ایلکانی در سال 740 قمری، سلطان اوپس (فرزند شیخ حسن) تعمیرات را در این آستانه مطهر شروع نمود که در عصر فرزندش، سلطان احمد، در سال 786 پایان یافت و هدایای زیادی از ایران به آستانه مزبور ارسال شد.

در عصر صفویه:

شاه اسماعیل صفوی بنیانگذار حکومت شیعی صفویه، روی 25 جمادی الثانی 914 قمری فاتحانه وارد بغداد گشت و مورد استقبال بی‌نظیر شیعیان قرار گرفت. وی سپس در روز بعد، یعنی 26 جمادی الثانی، به سمت کربلا حرکت کرد و یک شبانه روز در حرم ابی عبدالله الحسین(ع) معتکف گشت، آنگاه به آستانه حضرت عباس(ع) شتافت و دستور تعمیرات وسیعی را در آن آستانه صادر نمود و دوازده قندیل از طلای خالص به نام دوازده امام را که با خود آورده بود به حرم حضرت ابوالفضل العباس(ع) اهدا کرد.

تمامی حرم مطهر و رواقها را با فرش گرانبهای ابریشم بافت اصفهان مفروش نمود و خدمه مخصوصی نیز برای نگاهداری و روشنایی قندیل آستانه استخدام کرد که تبار آن امروزه با عنوان (آل قندیل) در کربلا شهرت دارد. اسماعیل صفوی، همچنین دستور کاشی‌کاری گنبد صادر کرد که تا سال 1302 قمری کاشی‌کاری باقی بود.

در عصر نادرشاه افشار:

در سال 1153 قمری نادرشاه هدایای زیادی به آستانه حضرت عباس(ع) ارسال داشت و تعمیرات وسیعی در آن بارگاه ملکوتی انجام گرفت.

در عصر وهابیان:

در 18 ذی الحجة الحرام سال 1216 قمری، که انبوه مردم برای درک زیارت عید غدیر از کربلا به نجف اشرف رفته بودند، سعود بن عبدالعزيز وهابی فرصت را مغتنم شمرد و با لشگری عظیم به شهر کربلا حمله برد و حکم به تاراج تمامی شهر داد و آستانه حضرت عباس(ع) را نیز خراب کرد و تمامی هدایای سلاطین و ملوک صفویه و نادرشاه و قندیل‌های طلا و نقره و غیره را به یغما برد.

در عصر قاجاریه:

پس از حمله وهابیهای سعودی به کربلا و رسیدن خبر این جنایت وحشتناک به ایران، مردم خیر ایران با همراهی و همدلی دولت وقت ایران (زمان فتحعلی شاه قاجار) کمک‌های سخاوتمندانه‌ای به این شهر ماتم‌زده نمودند و تمامی خرابی‌های وارده را ترمیم کردند. آستانه حضرت عباس(ع) نیز به شکل احسن تعمیر گشت و از جمله این تغییرات، نصب ضریح نقره هدایی فتح‌شاه قاجار بود که در سال 1227 قمری انجام گرفت.

تعمیرات آن آستانه مقدسه در طول دوران قاجاریه قطع نشد و ناصرالدین شاه کاشی‌کاری گنبد را تجدید کرد (در سال 1304 قمری کاشی‌کاری صحن شریف، و در سال 1305 قمری کاشی‌کاری گنبد مطهر انجام یافت). همچنین، شیخ عبدالحسین تهرانی، معروف به شیخ العراقین، با استفاده از ثلث میرزاتقی خان امیرکبیر - صدر اعظم مشهور ایران - تعمیرات وسیعی در آستانه مزبور انجام داد.

در عصر حاضر:

آستانه حضرت عباس(ع) در حدود سیصد و پنجاه متری شمال شرقی آستانه سیدالشهداء ابی عبدالله الحسین(ع) قرار دارد و در یک میدان بزرگ هر دو آستانه را در برگرفته است. قبر مطهر در وسط حرم شریف واقع شده و بر روی آن صندوق خاتم نفیس هدایی قرار دارد که با گذشت زمان تعمیراتی روی آن انجام شده است.

روی صندوق را ضریح نقره‌ای پوشانده که به همت بزرگ مرجع جهان تشیع، مرحوم آیت الله العظمی سید محسن حکیم (قدس سره) و با دست هنرمندان ایرانی در اصفهان با به کار بردن چهارصد هزار مثقال نقره خالص و هشت هزار مثقال طلا پس از سه سال کار مداوم در سال 1385 قمری در حرم مطهر نصب گشته است. چهار طرف حرم شریف دارای چهار رواق قرینه است که ابهت خاصی به حرم بخشیده و به یکدیگر منتهی می‌گردند. سقف و تمامی دیوارهای حرم مطهر و رواقها به دست هنرمندان ایرانی آینه‌کاری شده و بر فراز ضریح یک گنبد بزرگ بنا گردیده که در سال 1375 قمری طلاکاری آن انجام یافته است.

دو مناره و یک صحن

در دو طرف ایوان جنوبی حرم، دو مأذنه (مناره) به شکل زیبایی سر به فلک کشیده است. در قسمت جنوبی حرم یک ایوان سرتاسری سرپوشیده واقع شده است که در وسط آن یک در طلایی میناکاری ساخت اصفهان و در سمت شرق و غرب آن نیز دو در کوچک دیگر واقع است که هر سه در به داخل رواق جنوبی منتهی می‌شود.

آستانه حضرت عباس(ع) دارای یک صحن چهارگوش است که حرم مطهر در وسط آن واقع شده و در چهار طرف صحن حجراتی بنا

گشته که در آن جمع کثیری از علمای امامیه و سلاطین و امرای شیعه دفن شده‌اند و کاشی‌کاری موجود در تمامی صحن آستانه، مربوط به عصر قاجاریه و بعد از آن است. صحن شریف دارای هشت در بزرگ ورودی و خروجی است: در قسمت جنوب صحن، در قبله و یا درب‌الرسول(ص) و در قسمت شمال در امام محمد جواد(ع) قرار دارد.

قسمت غرب صحن دارای چهار در است: 1. در امام حسن(ع) 2. در امام حسین(ع) 3. در امام صاحب الزمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) 4. در امام موسی بن جعفر(ع). قسمت شرقی صحن نیز دارای دو در به نامهای در امام امیرالمؤمنین(ع) و در امام علی بن موسی الرضا(ع) می‌باشد. مساحت آستانه عباس(ع) بالغ بر 4370 متر مربع است و از نظر نقشه و سبک معماری مانند آستانه سیدالشهداء ابی‌عبدالله‌الحسین (ع)، منتها کوچکتر از آن است.

سقاخانه‌ها

در صحن حضرت ابوالفضل(ع) دو سقاخانه عمومی وجود داشته است:

1. یکی از این آب‌خورگاه‌ها در ضلع شرقی صحن و در مقابل مقبره راجه قرار داشته و بهره‌مند (طایفه‌ای از اسماعیلیان) آن را نوسازی کرده بودند و در جوار آن نیز دو درخت میوه و یک درخت سدر بوده است.
2. دیگری در ضلع غربی، در جوار باب السوق بوده و در نزدیک آن دو درخت خرما وجود داشته است. البته امروزه از این آب‌خورگاه‌ها و همچنین از درختان نخل و سدر اثری نیست.